

Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama

Urednica:
Jelena Kuvač Kraljević

Projekt je sufinancirala Europska unija
iz Europskog socijalnog fonda
"Ulaganje u budućnost"

NAKLADNIK:

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ZA NAKLADNIKA:

prof. dr. sc. Antonija Žižak, dekanica

UREDNIK:

doc. dr. sc. Jelena Kuvač Kraljević

RECENZENTI:

prof. dr. sc. Melita Kovačević

prof. dr. sc. Draženka Blaži

LEKTURA:

Robert Posavec

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I TISAK:

ACT PRINTLAB d.o.o., Dr. Ivana Novaka 38, 40 000 Čakovec

NAKLADA:

2 000

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Projekt je sufinancirala Europska unija
iz Europskog socijalnog fonda

Za više informacija o EU fondovima posjetite:

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije

Strukturni i investicijski fondovi

www.mrrfeu.hr

www.strukturnifondovi.hr

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000898273.

ISBN 978-953-6418-76-3 Stručni niz: Knjiga 24.

*Projekt: Prerequisites for academic equality:
early recognition of language disorders (IPA 4.1.2.2.02.01.c02)*

Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama

Urednica:
Jelena Kuvač Kraljević

Zagreb, 2015.

SADRŽAJ

Prije svega riječ dvije	6
1. Što je jezik? <i>Gordana Hržica, Maja Peretić</i>	9
2. Rani jezični razvoj <i>Jelena Kuvač Kraljević, Lana Kologranić Belić</i>	25
3. Kasni jezični razvoj <i>Jelena Kuvač Kraljević, Marina Olujić</i>	35
4. Rana pismenost <i>Maja Peretić, Nevena Padovan, Lana Kologranić Belić</i>	52
5. Jezični, govorni i komunikacijski poremećaji djece predškolske i školske dobi <i>Lana Kologranić Belić, Ana Matić, Marina Olujić, Ivana Srebačić</i>	64
6. Važnost prevencije i intervencije u logopedskom radu <i>Nevena Padovan, Jelena Kuvač Kraljević, Ana Matić</i>	78
7. Rano prepoznavanje odstupanja u jezičnom razvoju: probir jezičnih sposobnosti u predškolskoj dobi <i>Marina Olujić, Gordana Hržica, Ivana Srebačić</i>	88
8. Grupna jezična terapija <i>Ana Matić, Lana Kologranić Belić, Jelena Kuvač Kraljević</i>	101
9. Obrazovanje djece s jezičnim teškoćama <i>Jelena Kuvač Kraljević, Maja Peretić</i>	114
10. Aktivnosti poticanja jezičnog razvoja <i>Ivana Srebačić, Gordana Hržica</i>	128
Literatura	153

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

PRIJE SVEGA RIJEČ DVIJE

Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama jedan je od ishoda projekta *Preduvjeti školskog uspjeha: rano prepoznavanje jezičnih teškoća*, koji se provodio od kolovoza 2013. do veljače 2015. u Laboratoriju za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a u suradnji s Hrvatskim logopedskim društvom, Agencijom za odgoj i obrazovanje te Udrugom odgajatelja dječjih vrtića.

Radi određivanja specifičnosti jezičnih teškoća u hrvatskome jeziku, proteklih su se 20 godina intenzivirala istraživanja usmjerena prema jezičnom usvajanju, razvoju i obradi. Podatci prikupljeni u tim istraživanjima osnovica su za dostizanje novih ciljeva koji su postavljeni logopediji kao struci i znanstvenoj disciplini. Naime, težnja je europske logopedске prakse potaknuti preventivne mjere kojima će se omogućiti što ranije prepoznavanje djece rizične za jezične teškoće kako bi im se pravovremeno pružila odgovarajuća intervencija. Prema nalazima Udruge logopeda Europske unije (eng. *Standing Liaison Committee of E.U. Speech and Language Therapists and Logopedists; CPLOL*) logopedska je djelatnost najvećim dijelom usmjerena na tercijarnu prevenciju, odnosno na osiguravanje različitih vidova podrške kojima se podiže kvaliteta života osoba s jezičnim, govornim i komunikacijskim poremećajima, kao što su razvoj različitih oblika potpomognute komunikacije ili oblikovanje obrazovnih programa primjerenih mogućnostima djece s jezičnim i komunikacijskim teškoćama. Značajno je manje učinjeno u području primarne i sekundarne intervencije. Stoga je cilj ovoga projekta bio potaknuti i razviti te vidove intervencije u logopedskom stručnom radu u našoj sredini, ali utemeljene isključivo na empirijskim dokazima. Budući da se primarna intervencija odnosi na podizanje društvene svijesti o određenim teškoćama, bilo je nužno uključiti sudionike izvan logopedskog područja, a koji neizravno utječu na unaprjeđivanje jezičnih i komunikacijskih sposobnosti djece predškolske dobi. S obzirom na to da se cijelim projektom ističe važnost rane intervencije, što označava razdoblje ranog djetinjstva, roditelji i odgojitelji su prepoznati kao oni koji najvećim dijelom definiraju djetetovu najbližu okolinu u prvim godinama njegova jezičnoga razvoja. Primarna je intervencija bila usmjerena upravo prema njima. Sekundarna se intervencija odnosi na unaprjeđivanje logopedskih postupaka. U ovom su projektu na temelju kliničkog iskustva članova projektnoga tima definirana dva ranjiva područja logopedске djelatnosti u tom dijelu intervencije: područje probira i područje terapijskih programa. Iako logopedi svakodnevno provode terapijske postupke, često izostaje evaluacija uspješnosti pojedinih terapijskih programa. Također, terapije se najčešće temelje na izravnom pristupu - logoped i korisnik terapije - dok neizravni pristup, koji podrazumijeva uključenost drugih osoba koje su važne u svakodnevnom životu primatelja terapije, kao što su roditelji ili bračni partneri, dobrim dijelom izostaje. Također, u našoj se logopedskoj praksi do sada nije ozbiljno pristupilo pitanju probira kao drugog

10. AKTIVNOSTI POTICANJA JEZIČNOG RAZVOJA (kao plod rada Komunikacijske platforme projekta)

Ivana Srebačić, Gordana Hržica

Tijekom trajanja projekta Preduvjeti školskog uspjeha: rano prepoznavanje jezičnih teškoća (IPA4.1.2.2.02.01.c02) održana su dva ciklusa edukacija za odgojitelje na kojima se raspravljalo o razvoju jezičnih sposobnosti kod predškolske djece i o različitim načinima na koje se taj razvoj može poticati. Tri stotine odgojitelja iz javnih i privatnih institucija diljem Hrvatske bilo je pozvano na dodatnu edukaciju, a kako sve ne bi ostalo samo na edukaciji, sudionici su potaknuti da se uključe u virtualnu Komunikacijsku platformu (<http://ipajezicnepoteskoce.wordpress.com/>). Platforma je zamišljena kao forum za daljnju međusobnu komunikaciju odgojitelja uz uključenost članova projekta. Odgojitelji su trebali opisati aktivnost za poticanje jezičnog razvoja koju su prilagodili ili osmislili te proveli u svojim vrtičkim skupinama.

Rasprave u platformi bile su organizirane u tri skupine: gramatika, fonološka svjesnost i pripovijedanje. U skupinama se raspravljalo o tome koja je aktivnost prikladna za koju dob, opisivale su se aktivnosti i njihova provedba, upozoravalo se na eventualne probleme pri njihovu izvođenju te su se davali savjeti o mogućem daljnjem razvoju aktivnosti. Rasprave su bile poticajne i zanimljive, a za članove projekta koji dolaze iz akademskog okruženja i izrazito korisne kao uvid u izravan praktični rad te u eventualne prepreke s kojima se odgojitelji susreću. Najviše se radilo u skupinama fonološka svjesnost i pripovijedanje, dok je gramatika ostala pomalo po strani. Tomu je razlog vjerojatno pristup gramatici u hrvatskome školstvu prema kojem se ona često promatra kao knjiški koncept nevezan uz naše svakodnevno jezično funkcioniranje. Aktivnost je u ovoj skupini značajno porasla nakon drugog kruga radionica u kojem se intenzivno radilo na približavanju ideje da je poznavanje gramatike ključno za praćenje dječjeg jezičnog razvoja.

S obzirom na velik broj raznovrsnih i inovativnih aktivnosti koje su sudionici rasprava opisali, odlučili smo predstaviti po nekoliko aktivnosti iz svake skupine. Neke su vrlo jednostavne i ne zahtijevaju nikakve rekvizite, dok su druge složenije i traže posebne pripreme. Neke su kraće, neke duže, neke su namijenjene svim uzrastima, a neke su dobno ograničene. Također, želimo naglasiti da su većinu aktivnosti navedenih u nastavku oblikovali sami odgojitelji uz iznimku nekolicine aktivnosti koje su preuzete iz drugih izvora, primjerice iz *200 logopedskih igara*

(Posokhova, 2013) ili iz časopisa Dijete, vrtić, obitelj. Međutim, te su preuzete aktivnosti prikazane iz dva razloga: kako bi se predstavila literatura kao vrijedan izvor materijala za one odgojitelje koji se s tom literaturom još nisu susreli te da bi se pokazala primjenjivost nekih aktivnosti iz tih izvora.

Sve smo aktivnosti podijelili u tri skupine u skladu s podjelom na Komunikacijskoj platformi (fonološka svjesnost, pripovijedanje, gramatika). Poticanje jezičnog razvoja tema je teorijskih osvrti nekoliko poglavlja ove knjige, a ove će aktivnosti, nadamo se, pomoći pri lakšoj i uspješnijoj primjeni tih spoznaja.

10.1. Aktivnosti za razvoj fonološke svjesnosti

*Iako bi trebalo govoriti o fonemima i grafemima, u opisima aktivnosti odlučili smo rabiti pojmove glas i slovo jer su ti pojmovi bliži djeci pa će im na taj način uputa biti i primjerenija i razumljivija (o razlici pojmova glas i fonem vidi 1. poglavlje, a o razlici pojmova slovo i grafem vidi 4. poglavlje).

Brojalice i pjesmice uz šuškalice i bubnjeve

Danijela Čaleta

Gradski vrtići Šibenik, Dječji vrtić *Pčelica*

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 15 minuta

Materijal: šuškalice, bubnjevi (preporučuje se materijal koji su djeca izrađivala uz pomoć odgojitelja)

Opis aktivnosti

Djeca su zajedno s odgojiteljima okupljena u krugu. Aktivnost započinje izgovaranjem brojalica i pjesmica bez zvučne pratnje. Zatim se iste brojalice izgovaraju uz pratnju šuškalica i/ili bubnjeva (važno je da djeca samostalno biraju instrument koji žele). Udaranjem šuškalicom i/ili bubnjem naglašava se slog po slog. Osim brojalica, izgovaraju se i imena djece ponovno naglašavajući slog po slog. Na kraju aktivnosti instrumenti se poslože u sredinu kruga, stavljaju se ruke na koljena i duboko se diše i opušta. Ostaje se u tišini nekoliko trenutaka.

Cilj: razvoj osjećaja za ritam, sposobnost razlikovanja glasova i slogova, razvoj predčitalačkih vještina, obogaćivanje rječnika, pamćenje

Glasovna slikovnica

Maja Špiranović

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Vedri dani*

Oblikovano prema aktivnosti iz knjige *200 logopedskih igara - zabavne igre i aktivnosti za razvoj govora* Ilone Posokhove.

Vrijeme potrebno za izvođenje: aktivnost nastaje postupno i nadograđuje se prema interesu djece

Materijal: stari katalozi ili prospekti, papiri, ljepilo, škare, fascikl, bušilica za papir, trakica za uvezati

Opis aktivnosti

Potreban je fascikl u koji se mogu spremati osmišljeni listovi ili se mogu izbušiti rupice na papirima i uvezati. Na svakom se papiru u gornjem kutu označi prvo slovo abecede (napiše ili zalijepi). Dijete izrezuje slike iz prospekata i lijepi na listove odgovarajućeg početnog glasa. Slikovnica nastaje postupno i nadograđuje se. Ovim načinom djeca imenuju i prepoznaju slova.

Cilj: Određivanje početnog fonema u riječima, imenovanje i prepoznavanje grafema

Abeceda

Ivana Dokoza

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Vrijeme potrebno za izvođenje: 25 minuta

Materijal: 30 jednakih, manjih kutija, papiri u različitim bojama, računalno ispisana slova abecede, manji priručni predmeti iz sobe

Opis aktivnosti

Abecedu oblikovati tako da na svaku kutiju zalijepimo po jedno slovo abecede i da su slova napisana na dnu kutije. Tako izrađenu abecedu od kartonskih kutija i raznobojnih papira treba postaviti na pano sobe. Djecu se potiče da u kutije stavljaju predmete koji započinju određenim glasom. Predmeti mogu biti ponuđeni ili odgojitelj može potaknuti djecu da samostalno pronalaze predmete po prostoriji.

Cilj: izdvajanje i prepoznavanje prvog fonema u riječima, upoznavanje s pojmom abecede hrvatskoga jezika i poznavanje grafema, povezivanje oblika grafema s fonemom

Slikam slovo...

Ivana Dokoza

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Vrijeme potrebno za izvođenje: 25 minuta

Materijal: slova abecede napravljena od brusnog papira, čisti papiri, posuda s temperom

Opis aktivnosti

Djeca zatvorenih očiju ili s povezom na očima opipavaju odabrano slovo abecede napravljeno od brusnog papira. Nakon toga prstima i temperom oslikavaju oblik koji su osjetili na brusnom papiru uz uputu da ponove pokret koji su osjetili ako je to potrebno.

Cilj: prepoznavanje pojedinog grafema, uočavanje razlike besmislenih tragova na papiru i onih smisleno napisanih

Dovrši stih

Lidija Medek

Dječji vrtić *Radost*, Crikvenica

Oblikovano prema aktivnosti iz knjige *200 logopedskih igara - zabavne igre i aktivnosti za razvoj govora* Ilone Posokhove.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 minuta

Materijal: slike ili fotografije bića, stvari i pojava (vizualna pomagala)

Opis aktivnosti

Prije same aktivnosti potrebno je djecu upoznati s rimom i pružiti im nekoliko primjera kako bi kasniji zadatak lakše razumijeli. Primjerice, kod jutarnjeg okupljanja izgovaraju se imena djece, ali se uz ime izgovara i rima (*Je li ovdje Ivano - banano?*). Nakon prozivanja svakog djeteta, ponovno se svako dijete predstavi i izgovori svoje ime i rimu na ime (*Ja sam Lidija - pidija*). Ako dijete zapne, može mu pomoći cijela skupina. Rima ne mora biti smisljena. Dapače, djeci je zabavnije kada izmisle neku riječ. Nakon toga se čita već poznata pjesmica u stihovima, ali se djecu upozori da će neke riječi nedostajati i da je njihov zadatak dodati riječ kada odgojitelj napravi stanku. Ako dijete zapne, rabe se slike kao pomoć.

Primjer: *U šumi jako daleko, živi jedan mali..... (zeko),*

Iz potoka pije vode, jede travu i.....(jagode)

Vidi vidi tu u travi, kako idu mali..... (mravi)...

(odgojitelj u pripremi ima sve sličice za pjesmicu)

Slijede aktivnosti čitanja nepoznatih stihova prema istom principu, ali uz vizualnu podršku.

Cilj: razvijanje slušne pažnje, razumijevanje i proizvodnja rime, obogaćivanje rječnika

Što je živo?

Lidija Medek

Dječji vrtić *Radost*, Crikvenica

Oblikovano prema aktivnosti iz knjige *200 logopedskih igara - zabavne igre i aktivnosti za razvoj govora* Ilone Posokhove.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 minuta

Materijal: slike ili fotografije bića, stvari i pojava (vizualna pomagala)

Opis aktivnosti

Odgovitelj izgovara riječi koje slično zvuče, a dijete treba ponoviti samo onu riječ kojom se imenuje živo biće (npr. *balon-slon-vagon*, *kosa-osa-rosa*, *mačka-igračka-kopačka*).

Cilj: razvijanje slušne pažnje, razumijevanje i proizvodnja rime, obogaćivanje rječnika

Čupava abeceda

Maja Špiranović

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Vedri dani*

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 15 minuta

Materijal: taktilna abeceda većeg formata (slova izrađena od raznog neoblikovanog materijala: vuna, vata, krzno, metalni lančići, koža, brusni papir, rebrasti karton itd.)

Opis aktivnosti

Potrebno je napraviti i oblikovati abecedu od raznih materijala i postaviti je na zid da bi je djeca što lakše vidjela i opipala. Igra se tako da dijete imenuje slovo, a druga ga djeca traže, opipavaju, izgovaraju riječi s tim glasom kao početnim.

Cilj: učenje abecede uz pomoć osjetila, proizvodnja riječi koje počinju određenim glasom, obogaćivanje rječnika

Dodirni

Vanja Zanze, prof.

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Radost*

Vrijeme potrebno za izvođenje: 2 - 5 minuta

Opis aktivnosti

Djeci se daju upute: *Dodirni u sobi nešto što počinje glasom S, Dodirni nešto što ima glas D na kraju, Dodirni nešto gdje je glas M u sredini, Dodirni na sebi nešto što počinje s glasom Š ili Dodirni na prijatelju nešto što počinje s glasom Š.* Postoje razne varijante ove igre.

Cilj: poticanje izdvajanja fonema u riječima

Hop hop – riječ

Sanja Bukovac

Dječji vrtić *Različak*, Zagreb

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 minuta

Materijal: slova izrezana iz samoljepljive tapete u boji

Opis aktivnosti

Slova abecede polijepse se po podu u obris oblaka tolikog promjera da dijete može skočiti s jednog kraja na drugi. Dogovore se pravila igre - dijete zamisli riječ te ju skakutanjem sa slova na slovo ispiše, a ostali pažljivim promatranjem pogađaju o kojoj se riječi radi. Onaj koji prvi pogodi ispisuje sljedeću riječ i tako redom. Odabir riječi može biti slobodan ili pak određen: riječi iz poslušane priče, imena, životinje, boje...

Cilj: uspostavljanje veza fonem - grafem, fonemsko stapanje i rašlamba

Lopticom brojimo riječi u rečenici

Lana Kologranić Belić i Nevena Padovan

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju

Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 minuta

Materijal: loptica

Opis aktivnosti

Skupina djece sjedi u krugu. Djeci se objašnjavaju pravila igre: *Ja ću vam reći jednu rečenicu. Vi je upamtite i nakon što kažete prvu riječ te rečenice, prosljedite dalje lopticu. Tko dobije lopticu kaže koja je bila iduća riječ i prosljedi lopticu dalje. Tako ćemo zajedno brojiti koliko riječi ima naša rečenica. Nakon što kažete sve riječi jedne rečenice, zajedno ćemo ih izbrojiti. Zatim ću vam zadati drugu rečenicu. Za početak neka rečenice koje zadajete djeci nemaju nenaglasnice (veznike, prijedloge,*

pomoćne glagole i sl.). Primjerice, rečenica *Baka Marija voli saditi povrće*. Date lopticu jednom djetetu, ono kaže *baka* i proslijedi lopticu dalje drugom djetetu koji kaže *Marija* i tako dalje. Nakon što rečenica bude gotova, zajedno na prste izbrojite koliko je riječi imala rečenica: *Baka Marija voli brati voće ima pet riječi*. Nakon nekoliko rečenica, kad vidite da su djeca shvatila zadatak i točno broje rečenice bez nenaglasnica, počnite djeci zadavati rečenice s nenaglasnicama. Primjerice, *Ivan i Petar su najbolji prijatelji*.

Cilj: izdvajanje riječi iz govornog niza (rečenice)

Leptirić

Antonija Mičić

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Oblikovano prema njemačkoj narodnoj priči *Tri leptira i tri cvijeta*.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 25 minuta (ovisno o dobi djece)

Materijal: ilustracije leptirića i cvijeća

Opis aktivnosti

Odgovitelj djeci ispriča priču o leptiru koji leti od cvijeta do cvijeta na proljetnoj livadi. Leptir je veseo i radostan što je stiglo proljeće. Jedno je dijete leptir, dok su ostala djeca cvijeće. Leptir leti po sobi i pjeva pjesmu (pjesmu izmišljamo tako da se rimuje: *letim od cvijeta do cvijeta od ljubičice do plavičice, od ružice do pužice* itd...), a ostala djeca mašu laticama (rukama) kako bi privukla pozornost leptira. Kad leptir sleti na cvijet, taj cvijet postaje novi leptir.

Cilj: poticanje proizvodnje rime, razvijanje i obogaćivanje rječnika

Mali telegraf

Snježana Nećak

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Latica*

Aktivnost oblikovana prema aktivnostima iz: Nećak, S. (2011/2012). *Od slova do knjige*. Osijek: časopis *Dijete, vrtić, obitelj*. 22-23.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 15 - 20 minuta

Materijal: stara tipkovnica, ekran starog pokvarenog računala, slova izrezana od valovitog kartona, ljepljiva vrpca

Opis aktivnosti

Ovu igru djeca igraju u paru. Jedno dijete tipka slovo na tipkovnici, drugo pronalazi odgovarajuće slovo od valovitog kartona i lijepi ga na ekran. Djeca mogu sastavljati njima poznate riječi, igrati se slovima i sastaviti nove nepoznate, smiješne riječi slažući ih okomito, vodoravno, slagati riječi s istim početnim slovom, riječi koje se rimuju ili imaju isti broj slova ili završavaju istim glasom, pisati vlastita imena, imena prijatelja, obiteljska imena...

Cilj: poticanje usvajanja veze fonem - grafem, fonemsko stapanje, izdvajanje prvog i zadnjeg fonema, igre riječima, proizvodnja novih riječi, proizvodnja rime

Živa slova

Snježana Nećak

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Latica*

Aktivnost oblikovana prema aktivnostima iz: Nećak, S. (2011/2012). *Od slova do knjige*. Osijek: časopis *Dijete, vrtić, obitelj*. 22-23.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 - 45 minuta

Materijal: materijal za izradu slova (savitljiva žica, cvječarska žica, uvijači u boji, žica omotana spužvom), razapeta žica za vješanje oblikovanih slova

Opis aktivnosti

Djeca oblikuju slova savijanjem. Jednu žicu mogu oblikovati više puta slova. Djeca slažu savijena slova jedno do drugog na razapetu žicu i tako oblikuju riječi. Oblikuju ista slova različite veličine, kombiniraju velika i mala slova abecede ili prvo slovo kojim počinje hrana koju najviše vole jesti, odjevni predmet koji najviše vole, osobe koju vole, oblikuju rješenje zagonetke.

Cilj: upoznavanje i oblikovanje grafema, izdvajanje fonema, stapanje i raščlamba fonema

Tiskara slova

Snježana Nećak

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Latica*

Aktivnost oblikovana prema aktivnostima iz: Nećak, S. (2011/2012). *Od slova do knjige*. Osijek: časopis *Dijete, vrtić, obitelj*. 22-23.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 45 - 60 minuta

Materijal: slova izrezana od spužve, plitke posude s bojama (tempera), veliki karton za otiskivanje

Opis aktivnosti

Odgojitelj se dogovori s djecom što žele tiskati u svojoj tiskari. Mogu, na primjer slagati slova abecede, uparivati ista slova, otiskivati iste riječi, otiskivati različite nazive trgovina ili naslove omiljenih slikovnica. Djeca na zaseban papir ispisuju riječi koje će nakon toga otisnuti. Nakon dogovora djeca pažljivo umaćući spužve otiskuju slova, izrađujući tako šarene natpise.

Cilj: upoznavanje grafema, izdvajanje fonema, stapanje i raščlamba fonema

Spoji riječ (slog + slog = riječ)

Ime i prezime: Željka Jerneiċ-Kraljiċ

Dječji vrtić Rijeka, CPO Maestral, PPO Delfin

Vrijeme potrebno za izvođenje: 5 minuta

Materijal: slikovne karte

Opis aktivnosti

Na slikovnim kartama nalaze se pojmovi ispod kojih velikim tiskanim slovima piše riječ koja oznaċava taj pojam. Svaka karta podijeljena je na dva dijela na mjestu gdje se rastavljaju slogovi. Karte se izmiješaju, a dijete ima zadatak spojiti parove – slogove u rijeċ.

Cilj: poticanje slogovnog stapanja

Slova i brojevi

Željka Jerneiċ-Kraljiċ

Dječji vrtić Rijeka, CPO Maestral, PPO Delfin

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 15 minuta

Materijal: 12 slikovnih karata (broj karata može biti i veći), 12 kartica s brojevima (broj kartica može biti i veći)

Opis aktivnosti

Tri slikovne karte sadrže pojmove sastavljene od tri glasa, tri slikovne karte sadrže pojmove sastavljene od četiri glasa, tri slikovne karte sadrže pojmove sastavljene od pet glasova i tri slikovne karte sadrže pojmove sastavljene od šest glasova. Brojevi s desne strane karata određeni su brojem glasova na pojmovima slika; sukladno tome imamo tri karte s brojem tri, tri karte s brojem 4, tri karte s brojem 5 i tri karte s brojem 6.

Svaka karta na lijevoj strani ima sliku s riječi napisanom velikim tiskanim slovima i na desnoj strani broj označen točkicama i arapskim brojem. Zadatak aktivnosti je spojiti pojam (sliku) s odgovarajućim brojem koji označava broj glasova u toj riječi.

Cilj: poticanje fonemske račlambe, uočavanje fonemske strukture riječi

Prepoznaj i upamti

Željka Jerneiċ-Kraljiċ

Dječji vrtić Rijeka, CPO Maestral, PPO Delfin

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 20 minuta

Materijal: slikovne karte

Opis aktivnosti

Na svakoj karti nalazi se slika ispod koje je rijeċ napisana velikim tiskanim slovima koja oznaċava pojam na slici. Zadatak je prepoznati tri karte koje se rimuju. Kada igraċ prepozna tri karte, odnosno tri rijeċi koje se rimuju, izdvaja ih iz igre. Na početku igre su sve karte otvorene. Nakon Ńto se upoznaju pojmovi i svlada ovakav naċin igre, karte se mogu okrenuti da igraċi ne vide slike. Zadatak time postaje sloŃeniji jer je osim prepoznavanja rime potrebno pamtiti gdje se slike nalaze. Igra zatvorenih karata zapoċinje manjim brojem karata, npr. devet, pa se broj postupno poveċava. Na završetku igre svaki igraċ imenuje svoje karte i prezentira rimu koju je prepoznao.

Cilj: razumijevanje rime, obogaċivanje rjeċnika, prepoznavanje grafema, poveċanje kapaciteta radnog pamćenja

Prepoznaj rimu

Željka Jerneiċ-Kraljiċ

Dječji vrtić Rijeka, CPO Maestral, PPO Delfin

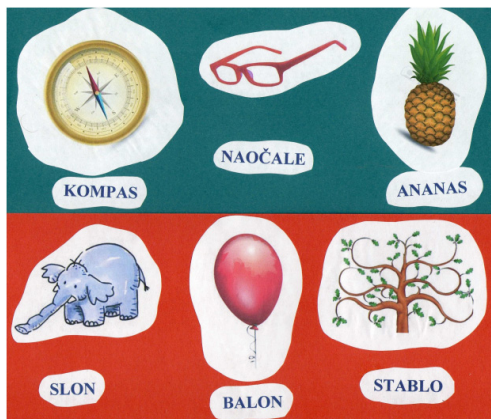
Vrijeme potrebno za izvođenje: 5 - 15 minuta

Materijal: slikovne karte (15 karata, na svakoj se nalaze tri pojma)

Opis aktivnosti

Na svakoj karti se nalaze tri slike u nizu od kojih se samo dvije rimuju. Ispod svake slike velikim tiskanim slovima napisana je rijeċ koja oznaċava što se na slici nalazi. U početku odgojitelj vodi igru i imenuje pojmove na slikama, a dijete ima zadatak pronaći dvije slične rijeċi, odnosno rijeċi koje se rimuju. U sljedećoj igri dijete može samo imenovati slike i prepoznavati rijeċi u rimi. Igra se može nadograditi izdvajanjem prvog fonema, npr. *Koje karte zapoċinju slovom K?*, kao i izdvajanjem zadnjeg fonema.

Cilj: poticanje uoċavanja sličnosti i razlika u rijeċima, razumijevanje rime, povezivanje slike s napisanom rijeċi, izdvajanje prvog i zadnjeg fonema

I 0.2. Aktivnosti za razvoj pripovijedanja

Pričam ti priču – Iš'o medo u dućan

Antonija Mičić

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Aktivnost je potaknuta postojećom brojalicom nepoznatog autora.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 10 - 15 minuta

Materijal: papir, bojice, olovke

Opis aktivnosti

Izrade se četiri slike mede. Na prvoj je slici medo, na drugoj medo u dućanu, na trećoj medo ide iz dućana, a na posljednjoj medo razmišlja. Slike se zalijepe na zid kao predložak za pripovijedanje. Djecu potičemo da smišljaju vlastite prijedloge prema kojima će izraditi još neke slike s medom, npr. medo je došao u dućan, medo pozdravlja.

Cilj: poticanje pripovijedanja prema unaprijed strukturiranom slikovnom materijalu, razrađivanje priče uvođenjem novih događaja i popratnih slika

Crvenkapica (autori: Jacob i Wilhelm Grimm) – priča uz slike

Ivana Dokoza

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 minuta

Materijal: plisirana podloga, slike likova iz bajki (plastificirane slike s trakom i sa čičkom na pozadini)

Opis aktivnosti

Na okomitu podlogu postavlja se prva slika koja potiče djecu da započnu priču. Zatim se dodaje jedna po jedna slika kako se priča nastavlja. Dodavanjem slike koja slijedi pomaže se djeci u daljnjem oblikovanju ove njima poznate priče. Individualno se pripovijedanje potiče nakon grupnog. Na sličan se način može poticati i pripovijedanje drugih djeci poznatih ili manje poznatih priča.

Cilj: pripovijedanje događaja pravilnim redoslijedom uz pomoć slika

Košarica Pričopričalica

Marieta Olujić

Dječji vrtić *Duga*, Umag

Vrijeme potrebno za izvođenje: 5 - 15 minuta

Materijal: košarica ispunjena oblutcima (kamenčićima) s plaže na kojima su nacrtane ili zalijepljene slike likova, predmeta i simbola (viša razina). Preporučuje se uključiti djecu u izradu rekvizita. Treba dobro odvojiti predmete od živih bića -

oblucima s predmetima djelomično obojiti/označiti nekom bojom da bi se lakše odredila pravila igre i struktura pripovijedanja te sam tijek aktivnosti. To vrijedi i za simbole koje uvodimo kao višu razinu.

Opis aktivnosti

Ovo je individualna aktivnost pod vodstvom odgojitelja. Nakon što se djeca upoznaju s pravilima, ova aktivnost može postati i samostalna dječja aktivnost ili aktivnost u parovima. Tijek aktivnosti treba prilagoditi dobi i mogućnostima djeteta. Pravila treba postaviti jednostavno i prilagoditi ih djetetu. Primjerice, dijete treba odabrati tri kamena od čega jedan s bijelom oznakom (kamen s predmetom). Dva kamena sa slikom živih bića i jedan kamen sa slikom predmeta trebali bi poslužiti za pripovijedanje. Voditelj aktivnosti treba verbalno poticati dijete jednostavnim pitanjima te paziti na broj kamenčića za priču i njihovu strukturu jer previše slika znači i složeniju strukturu. Mlađa djeca mogu u nekoliko rečenica od dvije ili tri riječi opisati što vide na slikama, a starija bi djeca trebala u nekoliko rečenica oblikovati priču s početkom, zapletom, raspletom i krajem. Broj oblutaka ovisit će o njihovoj sposobnosti i kreativnosti. Utjecaj voditelja aktivnosti treba biti minimalan. Ova se aktivnost zbog svojstava materijala vrlo lako može održavati i u prirodi, na livadi, na plaži kao mirna vanjska aktivnost, a tako će djeci biti još privlačnija i zanimljivija.

Cilj: poticanje pripovijedanja

Zaboravljene igračke

Marija Šimičević

Dječji vrtić *Radost*, Zadar

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 - 60 minuta

Materijal: slikovnica *Prašnjavko* Želimira Hercigonje, dječje igračke

Opis aktivnosti

Svako dijete donese od kuće neku svoju igračku s kojom se nije dugo igralo. Prethodno se roditelje obavijesti i informira o aktivnosti. Prvi je dio aktivnosti priča o Prašnjavku, patuljku koji živi na zapuštenom tavanu među starim stvarima i uspomenama kojima udahnuje život. Nakon što odgojitelj pročita priču o Prašnjavku, djeca pripovijedaju priče o svojim zaboravljenim igračkama. Mogu ih opisivati, pripovijedati o igrama koje su igrala s igračkama, iznositi svoje osjećaje te na taj način stvarati sliku o sebi, osloboditi se straha od nastupa pred publikom, razviti govorne vještine i osjećaj važnosti. Na taj način stare igračke dobivaju *novi smisao*.

Cilj: poticanje pripovijedanja

Minutu molim

Vanja Zanze

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Radost*

Oblikovano prema aktivnosti iz knjige *100+ ideja za dramu* Anne Scher i Charlesa Verralla.

Vrijeme potrebno za izvođenje: ovisi o broju sudionika

Materijal: košara ili prazna kutija, papirići na kojima su ispisane riječi

Opis aktivnosti

Odgovitelj na papiriće napiše različite riječi. Na svakom je papiriću jedna riječ. Riječi mogu biti poznate, ali i potpuno nepoznate (npr. *teflon, uran, abažur, rotor...*). Djeca sjede u krugu. Papirići su u košari u sredini kruga okrenuti prema dolje da se ne vidi što je napisano. Odgovitelj daje upute djeci. Jedno dijete dolazi i izvuče jedan papirić. Na znak *Kreni!* dijete treba početi pričati prvo što mu padne napamet vezano uz pojam koji je napisan. Ako dijete još ne zna čitati, odgovitelj pročita zadanu riječ. S manjom djecom ovaj dio traje 30 sekundi, a sa starijima 1 minutu. Na znak *Stop!* dijete prestaje pričati, a drugo dijete odlazi po svoj papirić.

Cilj: poticanje pripovijedanja i obogaćivanje rječnika

Strip

Nada Delić Crnković

Dječji vrtić *Zvončić*, Našice

Naziv aktivnosti: Strip

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 - 30 minuta

Materijal: platnene vrećice, papir podijeljen na strip sličice, flomasteri, tempere, olovke

Opis aktivnosti

Odgovitelji s djecom razgovaraju o očuvanju šume i organiziraju razne aktivnosti vezane uz tu temu (posjeti parku, promatranje bolesnih i porušenih stabala, pokusi *Kisele kiše*, istraživačke aktivnosti *Kako nastaje papir?*, praktične aktivnosti recikliranja starog papira i sl.). Zatim se postavljaju pitanja o tome kako se može pomoći šumama. Jedan od ponuđenih odgovora jest - koristiti platnene vrećice umjesto papirnatih; uz pitanje kako tu poruku prenijeti i drugima, ponajviše odraslima? Moguće je slikom na platnenoj vrećici u obliku ekostripa. Djeca na platnenu vrećicu crtaju svoj strip s ekološkom porukom. Djeca koja imaju razvijenu vještinu pisanja pišu samostalno ili odgovitelji pomažu djeci koja ne pišu. Na kraju se priprema izložba, djeca prepričavaju (čitaju) svoj strip. Koristeći druge poticaje i teme, djeca crtaju i pišu svoje stripove na papiru koji je već podijeljen na strip sličice. Nakon svake aktivnosti slijedi izložba i vrednovanje rezultata.

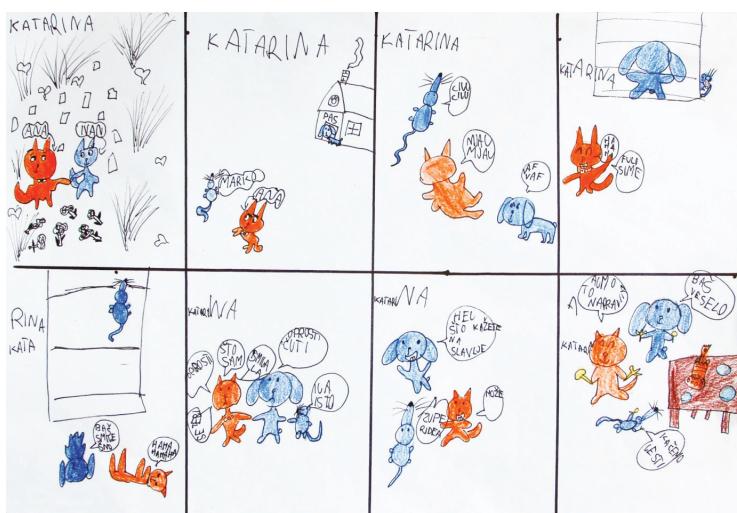
Cilj: poticanje uzročno-posljedičnog razmišljanja, poticanje pripovijedanja

Primjeri:

Strip Orao lovi Vulkance nastao je nakon aktivnosti plesa pisanja na temu Vulkan u veljači 2014. Nacrtala Anja H. (7 god.)

Strip Jedan dan Ane, Ivana i Marka – nacrtala Katarina Š. (7 god.). Djevojčica je samoinicijativno napravila strip u travnju 2014.

Dobri čarobnjak

Nada Delić Crnković

Dječji vrtić Zvončić, Našice

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 minuta, s valorizacijom 30 minuta

Materijal: šešir za čarobnjaka, čarobni štapić, kartice sa slikom situacije s problemom, oznake (sunce, oblak, kiša) za vrednovanje aktivnosti

Opis aktivnosti

Jedno je dijete dobri čarobnjak koji ima moć popraviti sve što nije dobro. Druga djeca biraju karticu na kojoj je nacrtana problemska situacija (primjerice, dječak je loptom razbio prozor; dječak bez obuće; dječak u poderanoj košuljici sam na snijegu; djevojčice se rugaju drugoj djevojčici; dijete se izgubilo u gomili odraslih ljudi; za djevojčicom trči pas; veliki dječak tuče maloga; velika djeca ruše dvorac od pijeska maloj djevojčici i sl.). Djeca opisuju situaciju čarobnjaku, a on uz pomoć svojih čarolija traži najbolje rješenje. Nakon igre slijedi vrednovanje aktivnosti. Djeca biraju oznaku koja govori kako su se osjećali i kako im se svidjela igra (*sunce, oblak, kiša*).

Cilj: razvijanje vještina slušanja, prepričavanja i pronalaženja načina za rješavanje problema

Slikopriča Pričam ti priču

Antonija Mičić

Dječji vrtić Radost, Zadar

Oblikovano prema priči *Proljetna se zbivaju čudesa* nepoznatog autora.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 5 i više minuta, prema potrebi

Materijal: ilustracije slikopriče

Opis aktivnosti

Djeca promatraju slike cvijeća i pričaju svoju priču.

1. slika: pupoljak
2. slika: rascvjetani cvijet
3. slika: cvijet ugleda još jedan pupoljak
4. slika: pupoljak procvjeta
5. slika: jedan žuti i jedan plavi cvijet gledaju jedan drugoga

6. slika: plavi cvijet poljubi žuti

7. slika: oba cvijeta postanu crvena.

Cilj: prepoznavanje boja, opis slika, uočavanje uzročno-posljedičnih veza

Knjižnica vrtičke skupine

Nada Delić - Crnković

Dječji vrtić Zvončić, Našice

Materijal: polica za knjižnicu, slikovnice, knjige, stripovi, evidencijska lista posudbe i vraćanja knjiga, plošne lutke *Dva prijatelja*

Opis aktivnosti

U dogovoru s roditeljima i djecom iz skupine formira se knjižnica vrtičke skupine. Primjerice, u našoj je skupini knjižnica dobila ime *Dva prijatelja*. Slikovnice i knjige djeca donose od kuće, postavljaju ih u prostor knjižnice i počinje razmjena. Svakodnevno mogu posuditi bilo koju slikovnicu, ponijeti je kući, čitati zajedno s roditeljima i nakon toga vratiti u knjižnicu. Zadaća je odraslih evidentirati posudbu i vraćanje.

Cilj: razvoj slušne pažnje, obogaćivanje rječnika djece, poticanje interesa za tisak i razumijevanja koncepta tiska

Stolica Pričalica

Nada Delić - Crnković

Dječji vrtić Zvončić, Našice

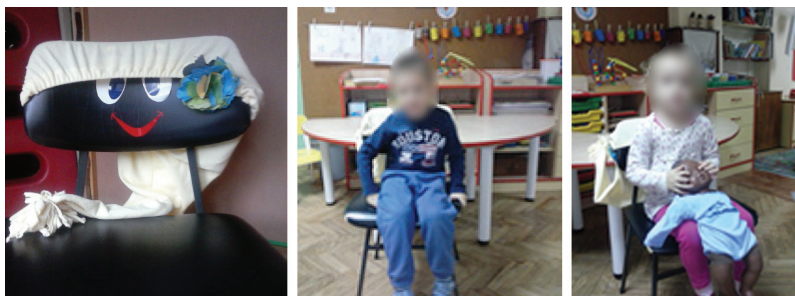
Vrijeme potrebno za izvođenje: 5 i više minuta, prema potrebi

Materijal: stolica Pričalica

Opis aktivnosti

U dogovoru s djecom običnoj stolici dajemo obilježja lica i tako ona postaje središnje mjesto igre pripovijedanja i slušanja djece i odraslih. Teme pripovijedanja mogu biti različite, od prepričavanja poznatih priča, pričanja o svakodnevnim događajima do monologa na zadanu temu (na primjer, *Što je prijateljstvo?*).

Cilj: obogaćivanje rječnika, razvoj pripovijedanja

Susret malih književnika

Snježana Nećak

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Latica*

Aktivnost je oblikovana prema aktivnostima iz: Nećak, S. (2011/2012). *Od slova do knjige*. Osijek: časopis *Dijete, vrtić, obitelj*. 22-23.

Vrijeme potrebno za izvođenje: ovisi o broju pripovjedača

Opis aktivnosti

Svako dijete donosi svoju slikovnicu koju je izradilo samo ili u suradnji s roditeljima. Djeca ispisuju slikovnice slovima ili lijepe fotografije i slike ili kombiniraju jedno i drugo. Odaberete kutak u sobi gdje će djeca moći drugoj djeci ispričati i pokazati što su i o čemu su pisali u svojoj knjizi. Ako postoji mogućnost, možete nabaviti i pravi mikrofon. Primjerice, dječak koji voli električne aparate napisao je i nacrtao klimu, opisao marku klime, godinu proizvodnje, način ugradnje, način rada klime, korist od klime, nabrojao trgovine gdje ih se može kupiti, marke drugih klima koje još možete kupiti. Nakon toga se može napraviti mala knjižnica u kojoj će biti njihove knjige koje će oni moći razgledati, međusobno komentirati, čitati, prepričavati, čak i posuđivati za čitanje kod kuće.

Cilj: poticanje imenovanja, opisivanja vlastitih iskustava, razumijevanja događaja, pripovijedanja i pronalaženja uzročno-posljedične veze tijekom pripovijedanja

Televizijska priča

Snježana Nećak

Centar za predškolski odgoj Osijek, Dječji vrtić *Latica*

Aktivnost oblikovana prema aktivnostima: Nećak, S. (2011/2012). *Od slova do knjige*, Osijek: časopis *Dijete, vrtić, obitelj*. 22-23.

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 - 30 minuta

Materijal: velika kartonska kutija, rola papira ili više većih papira (A3), pribor za crtanje, stari daljinski upravljač

Opis aktivnosti

Treba izrezati dno velike kartonske kutije, a sa strane izrezati ili obojiti tipke pomoću kojih se pali i gasi televizor. Djeca (oko šestero do osmero djece), sjedeći za nekoliko stolova postavljenih jedan do drugog, dogovarajući se slikaju ili crtaju svatko svoj dio pročitane, ispričane ili izmišljene priče na raširenu rolu papira ili na više spojenih većih papira. Završene priče treba namotati na kartonsku rolu, napisati naslov priče i autore (djecu) koji sudjeluju u izradi priče. Djeca autori pričaju priču, odvrćući priču s role i sjedeći s unutarnje strane kartonskog televizora, drugoj djeci koja sjede ispred televizora. Djeca slušatelji imaju stari daljinski upravljač i mogu utjecati na glasnoću pripovjedača pritiskom na daljinski, dižući daljinski kada pripovjedači tiše pričaju, što je znak da budu glasniji.

Djeca mogu oblikovati poznatu priču, izmišljenu priču ili vlastita iskustva. Važno je da razgovaraju o dijelovima priče, pregovaraju tko će pričati koji dio, kako treba izgledati uvod, sama priča i što treba biti na kraju.

Cilj: razvijanje strukturiranog pripovijedanja, iznošenje vlastitih iskustva, pripovijedanje, uočavanje i uporaba uzročno-posljedičnih veza

Djed i repa

Marija Bilić Savić

Dječji vrtić *Bosiljak*, Primošten

Aktivnost oblikovana prema knjizi *Šest koraka u razvoju govora* Olge Sizove (2010).

Vrijeme potrebno za izvođenje: 25 minuta

Materijal: izrezani kartonski likovi iz priče, kartice s nazivima koje se mogu preuzeti iz knjige *Šest koraka u razvoju govora* (Sizova, 2010)

Opis aktivnosti

Odgojitelj pripovijeda priču *Djed i repa* koristeći izrezane kartonske likove. Kartonski likovi postavljaju se u okomit položaj jedan iza drugog prema redosljedu javljanja u priči (repa, djed, baka, unuka, pas, mačka i miš). Nakon toga dijete samostalno pripovijeda priču, bira kartonske likove i slaže ih ovisno o redosljedu u priči. Dijete na taj način brže pamti priču i aktivnije je prilikom prepričavanja. Uz ovu se aktivnost može povezati i sposobnost globalnog čitanja – tako da se velikim tiskanim slovima ispišu riječi koje se povežu s izrezanim kartonskim likovima (REPA, DJED, BAKA, UNUKA, PAS, MAČKA i MIŠ). Tijekom pripovijedanja dijete istodobno odabire aplikacije imenovanog lika i karticu s odgovarajućom riječi.

Cilj: poticanje samostalnog pripovijedanja u grupnom ili individualnom radu, poticanje globalnog čitanja

10.3. Aktivnosti za razvoj gramatike

Izrada plakata (prošlost, sadašnjost, budućnost)

Ana Gabud

Dječji vrtić *Baltazar*, Zagreb

Vrijeme potrebno za izvođenje: 30 - 60 minuta

Materijal: veliki hamer papir, slike znamenitosti, prospekti, časopisi, škare, ljepilo, olovke

Opis aktivnosti

Ova se aktivnost može raditi na razne teme ovisno o interesu djece. Osobno sam aktivnost provela u sklopu projekta *Grad Zagreb*, ali se aktivnost može prilagoditi i raznim drugim temama.

Djeci ponudimo slike njima poznatih pojmova o Zagrebu. Za svaki pojam pripremimo sliku iz prošlosti i sliku iz sadašnjosti. Slika starog i novog tramvaja, tržnice Dolac nekad i danas, Trg bana Josipa Jelačića itd. Slike može pripremiti odgojitelj, ali i djeca mogu sama pronalaziti slike u časopisima i prospektima ili ih donijeti od doma. Djeci predložimo izradu plakata od velikog hamer papira. Na lijevoj strani papira trebaju zalijepiti sliku iz prošlosti, a do nje pripadajuću sliku iz sadašnjosti. Pri sastavljanju plakata je važno da djecu potičemo na opisivanje slika, izražavanje u pravilnom vremenu i dodavanje pridjeva.

Primjerice:

U prošlosti je tramvaj bio mali i imao je drvene ručke.

Danas je tramvaj veliki i ima plastične ručke.

Djeca mogu opisano zabilježiti ispod slika, sami ili uz pomoć odgojitelja. Aktivnost možemo kasnije nadograditi slikama budućnosti. Djeca mogu nacrtati kako zamišljaju određeni pojam u budućnosti. Opet, važno je da djeca crtež opišu.

Primjerice:

U budućnosti će tramvaj biti jako velik i imat će nevidljive ručke.

Djeca mogu raditi ovakav plakat i na razne druge teme, primjerice fotografije djece i njihovih obitelji (prije i sada). Djeca mogu crtati kako sebe i svoje obitelji zamišljaju u budućnosti. Osim što možemo izabrati različite teme, također možemo izabrati i različite načine rada. To ne mora nužno biti plakat. Možemo s djecom napraviti slikovnice ili osobne karte. Bez obzira na to koju temu i način rada izabrali, važno je da djecu potičemo na opisivanje, odnosno na slaganje rečenica u prošlom, sadašnjem i budućem vremenu.

Dob djece: 5 - 6 godina.

Cilj: poticanje razvoja sintakse (slaganja rečenica u prošlom, sadašnjem i budućem vremenu, upotreba prikladnih pridjeva)

Zajednička izrada gramatičke slikopriče

Lana Kologranić Belić i Nevena Padovan

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju

Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Vrijeme potrebno za izvođenje: 60 minuta

Materijal: sličice, deblji papir formata A3, ljepilo, škare i flomaster

Opis aktivnosti

S djecom unaprijed treba dogovoriti temu na koju ćete izrađivati slikopriču. Priča može biti iz osobnog iskustva (npr. zajednički posjet zoološkom vrtu) ili poznata priča (npr. Cvrčak i mrav). Unaprijed potražite sličice koje bi vam dobro došle u izradi slikopriče. Pročitajte s djecom priču ili se podsjetite o događaju. Objasnite im što ćete raditi; da ćete napisati priču zajedno na hamer papir, lijepiti na neka mjesta sličice ili crtati crteže. Zamolite ih da vam pokažu na koje ćete mjesto na hameru staviti naslov priče. Nakon toga mogu jedan po jedan diktirati rečenicu po rečenicu priče. Pazite da djeca priču pričaju kronološki točno, redoslijedom kojim se dogodila. Umjesto pojedinih imenica, lijepite pripremljene sličice ili zamolite djecu da na to mjesto nacrtaju traženi predmet.

Primjerice:

Cvrčak je vrijedno sakupljao

Neka se sva djeca potpišu kada završite priču, a hamer zalijepite u sobi, tako da priču možete povremeno pročitati zajedno s djecom, tako da vi čitate tekst, a djeca čitaju slike. Primjerice, Cvrčak je vrijedno sakupljao *grane* i *lišće/ listove*. Djeca moraju pažljivo slušati da bi nacrtanu ili zalijepljenu sličicu, odnosno predmet stavili u određeni padež.

Cilj: poticanje razvoja morfosintakse

PSST, slušamo tišinu!

Ivanka Krišković

Dječji vrtić *Girice*, Cres

Vrijeme potrebno za izvođenje: do 60 minuta

Opis aktivnosti

Sa starijom skupinom djece, 5 - 6 godina, odlazimo u šetnju gradom do plaže i šumice, maslinika. Cilj nam je oslušivati zvukove i glasove na otvorenom, u prirodi, poticati i razvijati slušnu percepciju. Zaustavljamo se u gradu i potičemo

djecu na tišinu i slušanje. Prekidamo tišinu i dajemo zadatak: *Jedan po jedan, kratkim rečenicama, recite što ste čuli!* Djeca nabrajaju, ali i ponavljaju, trude se sjetiti nečega što drugi nisu čuli, npr. *čuo sam kako čovjek hoda, kako Lucija diše, mačku da mijauče na balkonu...*

Igru tišine nastavljamo na plaži. Brojalicom razvrstavamo djecu u manje skupine kako bismo lakše i bolje čuli zvukove u prirodi: jedna skupina osluškuje na plaži, druga u masliniku.

Na plaži smo čuli kako more šumi, valove kako skaču, pijesak kako se miče, ribice koje rone i plivaju, galeba koji leti, barku kako plovi i šprica...

U masliniku smo čuli cvrčka kako cvrči, pčelu koja zuji, pticu koja pjeva, lišće kako šušti, vjetar kako puše...

Slijedi pokretna igra: u masliniku se svi sastajemo. Djecu potičemo da pokretom i glasom oponašaju ono što su čuli. U vrtić možemo, po dogovoru, svi ući oponašajući određeni zvuk, na primjer zujeći poput pčela. Ovu aktivnost možemo provoditi svakodnevno u sobi, dvorani, na hodniku i terasi.

Cilj: razvoj slušne percepcije, razvoj sintakse (slaganje riječi u rečenice, proizvodnja zavisno složenih objektnih rečenica)

Koliko jabuka?

Jadranka Križanić

Dječji vrtić *Ciciban*, Velika Gorica

Vrijeme potrebno za izvođenje: 15 minuta

Materijal: košara, jabuke od kartona u crvenoj, žutoj i zelenoj boji, velika kocka s brojnomo slikom (1 - 6 jabuka u boji, ovisno o dobi djeteta)

Opis aktivnosti

Djeca sjede u krugu ili za stolom i nakon što jedno dijete baci kocku, ono imenuje prikazano (primjerice, kocka pokazuje jednu crvenu jabuku/kocka prikazuje tri žute jabuke). Zatim, ovisno o brojnoj slici na kocki, uzima taj broj jabuka od kartona u prikazanoj boji.

Cilj: poticanje razvoja morfosintakse: pravilna sklonidba imenica i slaganje imenica s pridjevom i brojem u rodu, broju i padežu

Kakvo i koliko

Lana Kologranić Belić i Nevena Padovan

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju

Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 minuta

Materijal: kartice sa slikama svakodnevnih pojmova i kartice s točkicama kao oznakama različite količine ili različite boje za svojstvo boje

Opis aktivnosti

Skupina djece sjedi u krugu. U dvije vrećice ili kutije izmiješane su karte koje će djeca izvlačiti kada dođe njihov red. Jedna vrećica/kutija sadrži bića, stvari, prirodne pojave (odnosno sve što će biti izraženo imenicom), a druga svojstva boje ili količine. Svako dijete izvlači po jednu kartu iz svake kutije i pokušava ih povezati u jednu sintagmu (primjerice, *dva balona* ili *plavi balon*). Složeniji zadatak jest da dijete osmisli čitavu rečenicu koristeći pojmove sa zadanih kartica (primjerice, *Djevojčica je kupila dva balona* ili čak *Djevojčica je kupila dva plava balona*).

Djeca sjede u krugu. Započnite s uputama: *Ja ću pokazati dvije kutije. Iz svake od njih izvučemo po jednu sličicu. Na primjer, izvučem Balon! Iz druge kutije izvučemo sličicu koja će*

nam reći nešto o balonu. Na primjer, plava. Možemo reći: Plavi balon! Hajdemo sada zajedno. Imam balon i izvučem još dva! Možemo reći...? Idemo sada jedan po jedan da vidimo što ćemo složiti.

Izaberite brojeve do 10, a od imenica one pravilnije sklonidbe i onda neke zahtjevnije (morfologijom imenica ženskog roda ovlada se ranije jer je najjednostavnija dok je morfologija imenica srednjeg i muškog roda zahtjevnija: npr. *kapa* > *dvije kape* > *pet kapa* > *plava kapa* je značajno jednostavnije od *zec* > *dva zeca* > *pet zečeva* > *plavi zec* ili *jastuk* > *dva jastuka* > *pet jastuka* > *plavi jastuk*).

Cilj: poticanje razvoja morfosintakse: pravilna sklonidba imenica i slaganje imenica s pridjevom i brojem u rodu, broju i padežu

Kakvo je što?

Lana Kologranić Belić i Nevena Padovan

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju

Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 minuta

Materijal: čarobna vreća s predmetima

Opis aktivnosti

Skupina djece sjedi u krugu. U vrećicu se ubace predmeti koje će djeca izvlačiti kada dođe njihov red. Svako dijete izvuče predmet i opiše ga prema nekom obilježju: *gumena lopta* ili *plava lopta*.

Cilj: poticanje razvoja morfosintakse: pravilna sklonidba imenica i slaganje imenica s pridjevom u rodu, broju i padežu

Što vidim, što čujem

Lana Kologranić Belić i Nevena Padovan

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja Odsjeka za logopediju
Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Vrijeme potrebno za izvođenje: 20 minuta

Materijal: Što čujem: snimke različitih lako prepoznatljivih zvukova; **Što vidim:** slike s različitim radnjama i/ili aktivnostima

Opis aktivnosti

a) Što čujemo?

Djeca sjede u krugu. Odgojitelj ima *player* sa slušalicama i samo onaj koji ima slušalice može čuti zvuk. Ostala djeca nisu čula zvuk te se dijete mora jasno izraziti da bi ostali razumijeli. Ako je kabel slušalice dovoljno dug, svako dijete poslušava zvuk i preda slušalice sljedećem. Ako nije, može doći k odgojitelju. Zadatak je djeteta poslušati zvuk/zvukove i ostalima reći što je čulo:

Čuo/čula sam psa koji laje. Čuo/čula sam pticu koja pjeva.

Zvukove možete i dodavati, tako da dijete mora redom nabrojiti zvukove koje je čulo.

Prvo sam čuo/čula psa koji laju, a onda pticu koja pjeva. Prvo sam čuo/čula pticu koja pjeva i onda kako pada kiša.

Na ovaj način vježbamo slušnu percepciju i diskriminaciju, ali ono i najvažnije: proizvodnju kratkih i složenijih rečenica na temelju svog izravnog iskustva. S tim ciljem dijete će morati izraziti odnose među pojmovima i povezati različite rečenične dijelove. Očekuje se uporaba zamjenica, primarno odnosnih (*pas koji laje*) i veznika (naročito vremenskih).

b) Što vidimo? je isto kao i **Što čujemo?**, ali umjesto zvukova koriste se slike.

Cilj: poticanje razvoja morfosintakse

LITERATURA

- Aitchison, J. (2003) *Words in the mind. An introduction to the mental lexicon*. Oxford: Blackwell.
- Akmajian, A., Demeres, R. A., Farmer, A. K., Harnish, R. M. (1997) *Linguistics: An Introduction to Language and Communication*. Cambridge: The MIT Press.
- Američko psihijatrijsko udruženje, APU (2014) *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, DSM-V*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Anglin, J. M. (1993) Vocabulary development: a morphological analysis. *Monograph of the Society for Research in Child Development*, 58(10). 1-186.
- Anić Kuhar, K., Blaži, D., Butorac, Ž., Cvijanović, K., Horvatić, S., Kovačić, M., Kudek Mirošević, J., Ljubić, M., Matok, D., Pribanić, Lj., Špoljarec, M. (2007) *Upute za vanjsko vrjednovanje obrazovnih postignuća učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u osnovnim školama*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- Anthony, J. L., Francis, D. J. (2005) Development of Phonological Awareness. *Current Directions in Psychological Science*, 14(5). 255-259.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, S., Zečević, V., Znika, M. (2005) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Baron-Cohen, S., Scott, F. J., Allison, C., Williams, J., Bolton, P., Matthews, F. E., Brayne, C. (2009) Prevalence of autism-spectrum conditions: UK school-based population study. *British Journal of Psychiatry*, 194. 500–509.
- Barrett, M. D. (1995) Early lexical development. U: P. Fletcher, B. MacWhinney (ur.) *The handbook of child language*. Malden, MA: Blackwell Publishers. 211-241.
- Bates, E. (1976) *Language and context: The acquisition of pragmatics*. New York: Academic Press.
- Bates, E., Devescovi, A., Wulfeck, B. (2001) Psycholinguistics: A Cross-Language Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52. 369-396.
- Bauman-Waengler, J. (2000) *Articulation and phonological impairments: A clinical focus*. Boston: Allyn & Bacon.

Beck, I. L., McKeown, M. G., Kucan, L. (2002) *Bringing words to life: Robust Vocabulary Instruction*. New York: The Guilford Press.

Berko, J. (1958) The child's learning of english morphology. *Word*, 14. 150-177.

Berman, R. A. (2007) Developing language knowledge and language use across adolescence. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 347-367.

Berman, R. A. (2004) Between emergence and mastery: The long developmental route of language acquisition. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 9-34.

Bernstein, B. (1979) *Jezik i društvene klase*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.

Berry, M. F. (1969) *Language disorders of children: The bases and diagnoses*. New York: Appleton Century Crofts.

Bialystok, E. (1992) Symbolic representation of letters and numbers. *Cognitive development*, 7(3). 306-310.

Biemiller, A. (2003) Vocabulary: Needed if More Children are to Read Well. *Reading Psychology*, 24. 323-334.

Bishop, D. V. M., Kuvač Kraljević, J., Hržica, G., Kovačević, M., Kologranić Belić, L. (2014) *Test razumijevanja gramatike (TROG-2: HR)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Blaži, D. (2011) *Artikulacijsko-fonološki poremećaji (sveučilišna skripta)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Blaži, D., Opačak, I. (2010) Teorijski prikaz dječje govorne apraksije i ostalih jezično-govornih poremećaja na temelju diferencijalno-dijagnostičkih parametara. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1). 49-63.

Blaži, D., Arapović, D. (2003) Artikulacijski nasuprot fonološkom poremećaju. *Govor XX(1-2)*. 27-38.

Blaži, D., Vancaš, M., Kovačević, M. (2001) Glagolska i imenska morfologija u ranom usvajanju hrvatskog jezika. U: D. Sesar, I. Vidović Bolt (ur.) *Zbornik radova II. slavističkoga kongresa*. Zagreb: Filozofski fakultet, Hrvatsko filološko društvo. 341-348.

Bloom, P., Keil, F. C. (2001) Thinking through language. *Mind & Language*, 16(4). 351-367.

Blum-Kulka, S. (2004) The role of peer interaction in later pragmatic development: The case of speech representation. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 191-211.

Botting, N. (2002) Narrative as a tool for the assessment of linguistic and pragmatic impairments. *Child Language Teaching and Therapy*, 18(1). 1-21.

Boyle, J., McCartney, E., Forbes, J., O'Hare, A. (2007) *Language therapy manual: health technology assessment*. Glasgow: University of Strathclyde.

Brown, R. (1973) *A first language: the early stages*. Cambridge: Harvard University Press.

Burden, V., Scott, C. M. Forge, J., Goodyer, I. (1996) The Cambridge Language and Speech Project (CLASP). I. Detection of language difficulties at 36 to 39 months. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 38. 613-31.

Campbell, R. (2013) Exploring key literacy learning: own name and alphabet. U: L. Miller, R. Drury, R. Campbell (ur.) *Exploring Issues in Early Years Education and Care*. New York: David Fulton Publishers. 19-27.

Caravolas, M., Lervåg, A., Defior, S., Seidlová Málková, G., Hulme, C. (2013) Different patterns, but equivalent predictors, of growth in reading in consistent and inconsistent orthographies. *Psychological Science*, 24(8). 1398-1407.

Carpenter, B., Blackburn, C., Egerton, J. (2009) Introduction. U: B. Carpenter, J. Schloesser, J. Egerton (ur.) *European Developments in Early Childhood Intervention*. Eurlayid - the European Association on Early Intervention, Eurlayid/EAECI.

Carpentieri, J., Fairfax-Cholmeley, K., Litster, J., Vorhaus, J. (2011) *Family literacy in Europe: using parental support initiatives to enhance early literacy development*. London: NRDC, Institute of Education.

Caulfield, R. (2002) Babytalk: Developmental Precourses to Speech. *Early Childhood Education Journal*, 30(1). 59-62.

Cepanec, M. (u pripremi) *Ljestvica za procjenu ranog komunikacijskog i simboličkog razvoja- razvojni profil*. Zagreb.

- Chomsky, C. (1969) *The Acquisition of Syntax in Children From 5 to 10*. Cambridge: MIT Press.
- Cohen, L., Chehimi, S. (2010) The Imperative for Primary Prevention. U: L. Cohen, V. Chavez, S. Chehimi (ur.) *Prevention is primary: Strategies for community wellbeing*. San Francisco: Jossey-Bass & ALPHA. 3-31.
- Conti-Ramsden, G., Durkin, K. (2008) Language and independence in adolescents with and without a history of specific language impairment (SLI). *Journal of Speech Language Hearing Research*, 51(1). 70-83.
- Craig, A., Hancock, K., Tran, Y., Craig, M., Peters, K. (2002) Epidemiology of stuttering in the communication across the entire life span. *Journal of Speech Language Hearing Research*, 45. 1097-1105.
- Cvetko, J. (2004) Rana intervencija unutar obitelji za djecu s autizmom. *Autizam*, 1(24). 19-25.
- Darwin, C. (1877) *A Biographical Sketch of an Infant*. *Mind*, 2. 285–294.
- De Moor, J. M. H., Van Waesberghe, B. T. M., Hosman, J. B. L., Jaeken, D., Miedema, S. (1993) Early intervention for children with developmental disabilities: manifesto of the Eurlayd working party. *International Journal of Rehabilitation Research*, 16(1). 23-32.
- Dhillon, R. (2010) Examining the 'Noun Bias': A Structural Approach. *Working Papers in Linguistics*, 16(1). 51-60.
- Dickinson, D. K., McCabe A. (2001) Bringing it all together: The multiple origins, skills, and environmental supports of early literacy. *Learning Disabilities Research & Practice*, 16(4). 186-202.
- Dockrell, J. E., Messer, D. (2004) Lexical acquisition in the early school years. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 35-53.
- Dressler, W. U., Karpf, A. (1995) The Theoretical Relevance of Pre- and Protomorphology in Language Acquisition. U: G. Booij, J. van Marle, (ur.) *Yearbook of Morphology*. Netherlands: Springer Science. 99-122.
- Dunn, L. M., Dunn, L. M., Kovačević, M., Padovan, N., Hržica, G., Kuvač Kraljević, J., Mustapić, M., Dobravac, G., Palmović, M. (2010) *Peabody slikovni test rječnika - PPVT-III-HR*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Đuran Sokač, I. (2012) Individualizirani odgojno-obrazovni programi u redovnim predškolskim ustanovama. Specijalistički rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Ellis, N. (2008) Implicit and Explicit Knowledge about Language. U: J. Cenoz, N. Hornberger (ur.) *Encyclopedia of language and education: Knowledge about Language*. New York: Springer. 119-133.
- Ellis, E. M., Thal, D. J. (2008) Early language delay and risk for language impairment. *Perspectives on Language Learning and Education*, 15(3). 93-100.
- Erdeljac, V. (2009) *Mentalni leksikon: modeli i činjenice*. Zagreb: Ibis grafika.
- Ervin-Tripp, S. M., Slobin, D. I. (1966) Psycholinguistics. *Annual Review of Psychology*, 17. 435-474.
- Farago, E., Arapović, D., Heđever, M. (1998) Phonological-articulation disorders in Croatian children. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 34 (2). 165-181.
- Fletcher, P., Reese, E. (2005) Picture book reading with young children: a conceptual framework. *Developmental Review*, 25(1). 64-103.
- Gilman, R. (2006) *Individual vs. Group Administered Tests*. <http://www.education.com/reference/article/individual-vs-group-administered-tests/#B> (1.7.2014.)
- Gombert, J. E. (1992) *Metalinguistic development*. Chicago: The University Chicago Press.
- Góral-Półtola, J., Tarkowski, Z. (2014) Cluttering: A Multifaceted Communication Disorder. *Perspectives on Global Issues in Communication Sciences and Related Disorders*, 4. 63-67.
- Goswami, U. (2002) In the beginning was the rhyme? A reflection on Hulme, Hatcher, Nation, Brown, Adams & Stuart. *Journal of Experimental Child Psychology*, 82. 47-57.
- Habib, M. (2000) The neurological basis of developmental dyslexia: An overview and working hypothesis. *Brain*, 123(12). 2373-2399.
- Harley, T. (2003) *The Psychology of Language: From Data to Theory*. New York: Psychology Press.

Harris, C. L. (2003) *Language and cognition. Encyclopedia of Cognitive Science*. London: MacMillan. <http://www.bu.edu/psych/charris/papers/Encyclopedia.pdf> (20.8.2014.).

Haynes, W. O., Pindzola, R. H. (2004) *Diagnosis And Evaluation In Speech Pathology*. Boston: Allyn & Bacon.

Hedge, M. N. (2006) *A Coursebook on Aphasia and Other Neurogenic Language Disorders*. Canada: Delmar Cengage Learning.

Hržica, G., Lice, K. (2013) Morfološke pogreške u uzorcima govornog jezika djece urednog jezičnog razvoja i djece s posebnim jezičnim teškoćama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 4(1). 65-77.

Hržica, G., Ordulj, A. (2013) Dvočlane glagolske konstrukcije u usvajanju hrvatskoga jezika. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39(2). 433-456.

Hržica, G. (2012) Daj mi to napisaj: preopćavanja glagolske osnove u usvajanju hrvatskog jezika. *Suvremena lingvistika*, 38(74). 189-208.

Hržica, G. (2011) Pojavljivanje morfoloških kategorija i sintaktičkih obrazaca glagola u usvajanju hrvatskog jezika. Kvalifikacijski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku.

Ingemarsson, M., Ovstebo Grini, B. (2009) Language Intervention in Daily Life: The Karlstad model of Language Learning. U: B. Carpenter, J., Schloesser, J. Egerton, (ur.) *European Developments in Early Childhood Intervention*. Eurllyaid – the European Association on Early Intervention, Eurllyaid/EAECI. 69-90.

Ivšac Pavliša, J., Lenček, M. (2011) Fonološke vještine i fonološko pamćenje: neke razlike između djece urednoga jezičnoga razvoja, djece s perinatalnim oštećenjem mozga i djece s posebnim jezičnim teškoćama kao temeljni prediktor čitanja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1). 1-16.

Jelaska, Z. (2004) *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z., Kovačević, M. (2001) Odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju. U: D. Sesar, I. Vidović Bolt, (ur.) *Zbornik radova II. slavističkoga kongresa*. Zagreb: Filozofski fakultet, Hrvatsko filološko društvo. 441-452.

Johnson, N., Moffatt, J., Smith, J., White, C. (2012) *A Guide to Early Intervention Group Therapy*. Maple Ridge: Ridge Meadows Child Development Centre Society.

Justice, L. M., Ezell, H. K. (2001) Word and print awareness in 4-year-old children. *Child Language Teaching and Therapy*, 17 (3). 207-225.

Karmiloff, K., Karmiloff-Smith, A. (2003) *Everything your baby would ask if only he/she could talk*. London: Cassell/Ward Lock.

Karmiloff-Smith, A. (1986) Some fundamental aspects of language development after age 5. U: P. Fletcher, M. Garman, (ur.) *Language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 455-474.

Kavkler, M., Magajna, L., Košak Babuder, M., Zemljak, B., Janželj, L., Andrejčić, M. (2011) *Disleksija-vodič za samostalno učenje studenata i učenika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. (Lenček, M. urednica hrvatskog izdanja).

Kohnert, K., Windsor, J., Ebert, K. D. (2009) Primary or “specific” language impairment and children learning a second language. *Brain and Language*, 109(2-3). 101-111.

Kovačević, M., Palmović, M., Hržica, G. (2009) The Acquisition of Case, Number and Gender in Croatian. U: U. Stephany, M. Voeikova (ur.) *Development of Nominal Inflection in First Language Acquisition: A Cross-Linguistic Perspective*. Berlin: Mouton De Gruyter. 153-177.

Kovačević, M. (2008) Language awareness in first language acquisition. U: J. Cenoz, N. Hornberger (ur.) *Encyclopedia of language and education: Knowledge about Language*. New York: Springer. 105-117.

Kovačević, M., Jelaska, Z., Kuvač, J., Cepanec, M. (2007) *Komunikacijske razvojne ljestvice (KORALJE)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Kovačević, M., Kuvač, J. (2004) Jezik udžbenika i jezik djeteta: razumiju li se oni? U: R. Bacalja, (ur.) *Dijete, odgojitelj i učitelj: zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 93-101.

Kovačević, M. (2002) Hrvatski korpus dječjeg jezika. <http://childes.psy.cmu.edu> (18.8.2014.)

Kuhn, P. K., Tsao, F-M., Liu, H-M, (2003) Foreign-language experience in infancy: Effects of short-term exposure and social interaction on phonetic learning. *Proceedings of the National Academy of Science of the United states of America*, PNAS 100(15). 9096–9101.

Kuvač Kraljević, Lenček, M., Matešić, K. (u tisku) Fonološka svjesnost i pismo: pokazatelji rane pismenosti u hrvatskome.

Kuvač Kraljević, J., Hržica, G., Kologranić Belić, L., Padovan, N., Peretić, M., Matić, A., Olujić, M., Srebačić, I. (2015) *Probirni test jezičnih sposobnosti*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Kuvač Kraljević, J., Lenček, M. (2012) *Test za procjenjivanje predvještina čitanja i pisanja (PredČiP)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Kuvač Kraljević J., Palmović, M. (2011) Spatial and temporal measurements of eye movement in children with dyslexia: individual differences. *Collegium Antropologicum*, 35(1). 191-198.

Kuvač, J. (2007) Usvajanje prvoga jezika: uredan jezični razvoj. U: Cvikić, L. (ur.) *Poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga*. Zagreb: Profil International. 49-54.

Kuvač, J. (2004) Jezik i spoznaja u ranom dječjem pripovijedanju. Magistarski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Law, J., Lee, W., Roulstone, S., Wren, Y., Zeng, B., Lindsay, G. (2012) "What works": *Intercensions for children and young people with speech, language and communication needs*. London: Department for Education.

Law, J., Garrett, Z., Nye, C. (2010) Speech and language therapy interventions for children with primary speech and language delay or disorder (Review). *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 5. 1-79.

Law, J., Boyle J., Harris F., Harkness A., Nye, C. (1998) Screening for speech and language delay: A systematic review of the literature. *Health Technology Assessment*, 2(9). 1-184.

Lenček, M., Blaži, D., Ivšac, J. (2007) Specifične teškoće učenja: osvrt na probleme u jeziku, čitanju i pisanju. *Magistra ladertina*, 2(2). 107-121.

Lenneberg, E. H. (1967) *Biological Foundations of Language*. New York: Wiley.

Leonard, L. (1998) *Children with Specific Language Impairment*. Cambridge: MIT Press.

Lewis, V., Boucher J., Lupton, L., Watson, S. (2000) Relations between symbolic play, functional play, verbal and non-verbal ability in young children. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 35. 117-127.

Lonigan, C. J., Farver, J. M., Phillips, B. M., Clancy-Menchetti, J. (2011) Promoting the development of preschool children's emergent literacy skills: a randomized evaluation of a literacy-focused curriculum and two professional development models. *Reading and Writing*, 24(3). 305-337.

Lyytinen, H., Aro, M., Holopainen, L., Leiwo, M., Lyytinen, P., Tolvanen, A. (2006) Children's Language Development and Reading Acquisition in Highly Transparent Orthography. U: R. M. Joshi, P. G. Aaron (ur.) *Handbook of orthography and literacy*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. 47-62.

Ljubešić, M. (2012) Rana intervencija kod komunikacijskih i jezično-govornih odstupanja. *Paediatrica Croatica*, 56. 202-206.

Ljubešić, M., Cepanec, M. (2012) Rana komunikacija: u čemu je tajna? *Logopedija*, 3(1). 35-45.

Ljubešić, M. (2009) Croatian Perspective on Early Childhood Intervention: being a parent. U: Carpenter, B., Schloesser, J., Egerton, J. (ur.) *European Developments in Early Childhood Intervention*. http://www.eurlyaid.eu/docs/eaei_eci_development_eng.pdf.

Macnamara, J. (1984) *Names for Things: A Study of Human Learning*. Cambridge: MIT Press.

MacWhinney, B. (2001) First Language Acquisition. U: M. Aronoff, J. Rees-Miller (ur.) *The Handbook of Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishers. 466-488.

Maital, S. L., Dromi, E., Sagi, A., Bornstein, M. H. (2000) The Hebrew Communicative Development Inventory: language specific properties and cross-linguistic generalizations. *Journal of Child Language*, 27. 43-67.

Matić, A. (2014) Prikaz Pilot Programa grupne jezične terapije. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.

McGinty, A. S., Sofka, A., Sutton, M., Justice, L. (2006) Fostering print awareness through interactive shared reading. U: A. Van Kleeck, L. Justice (ur.) *Sharing books and stories to promote language and literacy*. San Diego, CA: Plural Publishing. 77-119.

McKenna, M. C., Stahl, S. A. (2003) *Assessment for Reading Instruction*. New York: The Guilford Press.

McLaughlin, M. R. (2011) Speech and language delay in children. *American family physician*, 83(10). 1183-1188.

McNeill, D. (1970) *The acquisition of language. The study of developmental psycholinguistics*. New York: Harper and Row.

Menn, L., Stoel-Gammon, C. (1995) Phonological Development. U: P. Fletcher, B. MacWhinney (ur.) *The Handbook of Child Language*. Oxford: Blackwell Publishers. 335-360.

Mićanović, K. (2006) *Hrvatski s naglaskom: standard i jezični varijeteti*. Zagreb: Disput.

Mikas, D., Roudi, B. (2012) Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. *Paediatrica Croatica*, 56 (1). 207-214.

Nelson, H. D., Nygren, P., Walker, M., Nye, C. (2006) Screening for Speech and language delay in Preschool Children: Systematic Evidence Review for the US Preventive Services Task Force. *Pediatrics*, 117. 298-319.

Nicholas, J. S., Carpenter, L. A., King, L. B., Jenner, W., Charles, J. M. (2009) Autism spectrum disorders in preschool-aged children: Prevalence and comparison to a school-aged population. *Annals of Epidemiology*, 19. 808-814.

Nippold, M. A. (2009) School-age children talk about chess: Does knowledge drive syntactic complexity? *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 52. 856-871.

Nippold, M. A., Mansfield, T. C., Billow, J. L., Tomblin, J. B. (2009) Syntactic Development in Adolescents With a History of Language Impairments: A Follow-Up Investigation. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 18. 241-251.

Nippold, M. A. (2007) *Later language development: School-age children, adolescents, and young adults*. Austin, TX: Pro-Ed.

Nippold, M. A. (2004) Research on later language development: International perspectives. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 1-9

Nippold, M. A., Allen, M. M., Kirsch, D. I. (2001) Proverb comprehension as a function of reading proficiency in preadolescents. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 32. 90-100.

Nippold, M. A. (1998) *Later language development: The school-age and adolescent years*. Austin, TX: Pro-Ed.

Nippold, M. A. (1993) Developmental markers in adolescent language: Syntax, semantics, and pragmatics. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 24. 21-28.

O'Connell, M. E., Boat, T., Warner, K. E. (2009) *Preventing Mental, Emotional, and Behavioral Disorders Among Young People: Progress and Possibilities*. Washington: National Academies Press US Available.

Oller, D. K., Eilers, R.E. (1988) The Role of Audition in Infant Babbling. *Child Development*, 59. 441-449.

Oller, D. K. (1980) The Emergence of the Sound of Speech in Infancy. U: G. Yeni-Komshian, J. Kavanagh, C. Ferguson (ur.) *Child Phonology: Production*. New York: Academic Press. 93-112.

Olujčić, M. (2014) Usporedba individualnog i grupnog probirnog instrumenta za ispitivanje jezičnih sposobnosti kod predškolske djece (5 i 6 godina). Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Olujčić, M., Kuvač Kraljević, J., Hržica, G., Srebačić, I., Matić, A., Kologranić Belić, L., Padovan, N., Peretić, M. (2014) Probir jezičnih sposobnosti u predškolskoj dobi: individualni ili grupni? *Logopedija*, 4(1). 23-30.

Petz, B., Furlan, I., Kljaić, S., Kolesarić, M., Szabo, S., Šverko, B. (2005) *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Pintarić Mlinar, Lj. (2014) *Priručnik za razvoj inkluzivnih ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Jastrebarsko-Zagreb: Dječji vrtić Radost i Printera.

Pinjatela, R., Joković Oreb, I. (2010) Rana intervencija kod djece visokorizične za odstupanja u motoričkom razvoju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 46(1). 80-102.

Posokhova, I. (2005) *Izgovor: kako ga poboljšati*. Lekenik: Ostvarenje.

- Preston, J. L., Frost, S. J., Mencl, W. E., Fulbright, R. K., Landi, N., Grigorenko, E., Jacobsen, L., Pugh, K. R. (2010) Early and late talkers: school-age language, literacy and neurolinguistic differences. *Brain*, 133(8). 2185-2195.
- Proctor A., Duff, M., Yairi, E. (2002) Early childhood stuttering: African Americans and European Americans. *ASHA Leader*, 4(15). 102.
- Pullen, P. C., Justice, L. M. (2003) Enhancing phonological awareness, print awareness, and oral language skills in preschool children. *Intervention in School and Clinic*, 39 (2). 87-98.
- Rack, J. P., Snowling, M. J., Olson, R. K. (1992) Then on word reading deficit in developmental dyslexia. *Reading Research Quarterly*, 27(1). 29-53.
- Radić, Ž., Kuvač Kraljević, J., Kovačević, M. (2010) Udžbenik kao poticaj ili prepreka leksičkomu razvoju. *Lahor*, 5(9). 43–59.
- Raven, J. C. (1995) *Progresivne matrice u boji (CPM)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ravid, D., Tolchinsky, L. (2002) Developing linguistic literacy: A comprehensive model. *Journal of Child Language*, 29. 419-448.
- Ravlić, S. (2012) *Hrvatska enciklopedija*. <http://www.enciklopedija.hr> (1. 10. 2014).
- Reed, V. A. (2005) *An introduction to Children with Language Disorders*. Boston: Allyn & Bacon.
- Reid, G. (2013) *Disleksija - potpuni vodič za roditelje i one koji im pomažu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reid, G., Green, S. (2011) *100+ Ideas for Supporting Students with Dyslexia*. London: Continuum Books.
- Rescorla, L., Lee, E. C. (2000) Language impairment in children. U: T. Layton, L. Watson (ur.) *Early language impairment in children: Nature*. New York: Delmar Publication. 1-38.
- Rescorla, L., Roberts, J., Dahlsgaard, K. (1997) Late Talkers at Outcome at Age 3. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 40(3). 556-566.
- Rice, M. L., Taylor, C. L., Zubrick, S. R. (2008) Language outcomes of 7-year-old children with or without a history of late language emergence at 24 months. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 51(2). 394-407.

- Roos, E. M., Weismer, S. E. (2008) Language outcomes of late talking toddlers at preschool and beyond. *Perspectives on Language Learning and Education*, 15(3). 119-126.
- Rosch, E. (1975) Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104(3). 192-233.
- Rosch, E. (1973) Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4. 328-350.
- Roth, F. P., Worthington, C. K. (2005) *Treatment Resource*. USA: Delmar Cengage Learning.
- Roulstone, S., Wren, Y., Bakopoulou, I., Goodlad, S., Lindsay, G. (2012) *Exploring interventions for children and young people with speech, language and communication needs: A study of practice*. London: Department for Education.
- Samardžija, M. (2003) *Leksikologija hrvatskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sardelić, S., Rendulić, A. (2012) Sindrom brzopletosti: prepoznavanje i razlučivanje. Čovjek i govor, znanstveno stručna monografija VII. Međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema. Zagreb: Poliklinika SUVAG, 443-457.
- Sardelić, S., Šikić, N. (2008) Neurogeno mucanje kod djece. *Paediatrica Croatica*, 52(3). 222- 223.
- Schöler, H., Braun, L., Keilmann, A. (2003) *Intelligenz - Ein relevantes differentialdiagnostisches Merkmal bei Sprachentwicklungsstörungen? Arbeitsberichte aus dem Forschungsprojekt „Differentialdiagnostik“*. Berrich 14. Heidelberg: University of Heidelberg.
- Scott, J. A. (2005) Creating Opportunities to Acquire New Word Meanings From Text. U: E. E. Hiebert, M. L. Kamil (ur.) *Teaching and Learning Vocabulary: Bringing Research to Practice*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate. 69-94.
- Scovel, T. (2001) *Psycholinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Sénéchal, M. (1997) The differential effect of story book reading on preschoolers' acquisition of expressive and receptive vocabulary. *Journal of Child Language*, 24(1). 123-138.
- Sharp, H., M., Hillenbrand, K. (2008) Speech and language development and disorders in children. *Pediatric Clinics of North America*, 55(5). 1159-1173.

- Shipley, K. G., McAfee, J. G. (2004) *Assessment in Speech-Language Pathology*. USA: Delmar Cengage Learning.
- Shriberg, L. D., Aram, D. M., Kwiatkowski, J. (1997) Developmental apraxia of speech: I. Descriptive and theoretical perspectives. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 40. 273–285.
- Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Silvén, M., Ahtola, A., Niemi, P. (2003) Early words, multiword utterances and maternal reading strategies as predictors of mastering word inflections in Finnish. *Journal of Child Language*, 30(2). 253-279.
- Soodla, P. (2011) Picture-elicited narratives of Estonian children at the kindergarten-school transition as a measure of language competence. Doctoral dissertation. Estonia: University of Tartu, Faculty of Social Sciences and Education.
- St. Louis, K. O., Schulte, K. (2011) Defining cluttering: the lowest common denominator. U: D. Ward, K. Scaler Scott (ur.) *Cluttering: A Handbook of Research, Intervention and Education*. New York: Psychology Press. 233-253.
- Sternberg, R. J. (2005) *Kognitivna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Sturner, R. A., Layton, T. L., Evans, A. W., Heller, J. H., Funk, S. G., Machon, M. W. (1994) Preschool Speech and Language Screening: A Review of Currently Available Tests. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 3(1). 25-36.
- Škarić, I. (1991) Fonetika hrvatskoga književnog jezika. U: M. Moguš, I. Škarić, D. Brozović, S. Težak, S. Babić, S. Pavešić (ur.) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU-Globus. 61-379.
- Thordardottir, E. T., Weismer, S. E., Evans, J. L. (2002) Continuity in lexical and morphological development in Icelandic and English-speaking 2-year-olds. *First Language*, 22. 3-28.
- Tolchinsky, L. (2004) The nature and scope of later language development. U: R. A. Berman (ur.) *Language Development across Childhood and Adolescence: Psycholinguistic and Crosslinguistic Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 233-247.
- Tomblin, B., Records, N. L., Buckwalter, P., Zhang, X., Smith, E., O'Brien, M. (1997) Prevalence of Specific Language Impairment in Kindergarten Children. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 40. 1245-1260.

- Trask, R. L. (2005) *Temeljni lingvistički pojmovi*. Zagreb: Školska knjiga
- Tribushinina, E., van den Bergh, H. H., Kilani-Schoch, M., Aksu-Koç, A., Dabašinskiene, I., Hržica, G., Korecky-Kröll, K., Noccetti, S., Dressler, W.U. (2013) The role of explicit contrast in adjective acquisition: Longitudinal study of spontaneous child speech. *First language*, 33(6), 594-616.
- Ukrainetz, T. A., Justice, L. M., Kaderavek, J. N., Eisenberg, S. L., Gillam, R. B., Harm, H. M. (2005) The Development of Expressive Elaboration in Fictional Narratives. *Journal Of Speech, Language & Hearing Research*, 48(6). 1363-1377.
- US Preventive Task Force (2006) Screening for speech and language delay in preeschool children: Recommendation statement. *Pediatrics*, 117. 497-501.
- Vasta, R., Maith, M. M., Miller, S. A. (2005) *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Velleman, S. (2003) Key Factors in Appropriate Therapy Approach for Childhood Apraxia of Speech. <https://www.kintera.org/site/apps/nl/content2.asp?c=chKMI0PIIsE&b=701773&ct=464153> (9.7.2014.)
- Wake, M., Biostatsa, E., Tobin, S., Levickis, P., Gold, L., Ukoumunne, O. C., Zens, N., Goldfeld, S., Le, H., Jaw, L., Reilly, S. (2013) Randomized trial of a population-based, home-delivered intervention for preschool language delay. *Pediatrics*, 132(4). 895-904.
- Wake, M., Levickis, P., Tobin, S., Zens, N., Law, J., Gold, L., Ukoumunne, O. C., Goldfeld, S., Skeat, J., Reilly, S. (2012) Improving outcomes of preschool language delay in the community: protocol for the Language for Learning randomised controlled trial. *Pediatrics*, 12(96).
- Ward, D. (2006) *Stuttering and Cluttering: Frameworks for Understanding and Treatment*. New York: Psychology Press.
- Wasik, B. A., Bond, M. A. (2001) Beyond the pages of a book: interactive book reading and language development in preschool classrooms. *Journal of Educational Psychology*, 93(2). 243-250.
- Wechsler, D. (1999) *Wechsler Abbreviated Scale of Intelligence™ (WASI™)*. San Antonio: Psychological Corporation.
- Whitehurst, G. J., Lonigan, C. J. (1998) Child development and early literacy. *Child Development*, 69(3). 848-872.

Wong, V., Lee, P. W. H., Lieh-Mak, F., Yeung, C. Y., Leung, P. W. L., Luk, S. L., Yiu, E. (1992) Language screening in preschool Chinese children. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 27(3). 247-264.

Yairi, E., Ambrose, N. (2005) *Early Childhood Stuttering*. Austin: Pro-Ed.

Yule, G. (2010) *The Study of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yule, G., Widdowson, H. G. (1996) *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Ziegler, J. C., Bertrand, D., Tóth, D., Csépe, V., Reis, A., Fáisca, L., Saine, N., Lyytinen, H., Vaessen, A., Blomert, L. (2010) Orthographic Depth and Its Impact on Universal Predictors of Reading: A Cross-Language Investigation. *Psychological Science*, 21(4). 551-559.

Ziegler, J. C., Goswami, U. (2006) Becoming literate in different languages: similar problems, different solutions. *Developmental Science*, 9(5). 429-453.

POVEZNICE:

- American Speech-Language-Hearing Association, ASHA (2011) *Speech-Language Pathology Medical Review Guidelines*. <http://www.asha.org/uploadedFiles/SLP-Medical-Review-Guidelines.pdf> (20.7.2014.)
- American Speech-Language-Hearing Association, ASHA (2008) *Roles and Responsibilities of Speech-Language Pathologists in Early Intervention: Guidelines*. <http://www.asha.org/policy/GL2008-00293/> (23.9.2014.)
- American Speech-Language-Hearing Association, ASHA (2007) *Childhood apraxia of speech – Technical Report*. www.asha.org/policy (22.7.2014.)
- American Speech-Language-Hearing Association, ASHA (2004) *Preferred Practice Patterns for the Profession of Speech-Language Pathology*. <http://www.asha.org/uploadedFiles/PP2004-00191.pdf> (23.9.2014.)
- American Speech-Language-Hearing Association, ASHA (1999) *Terminology pertaining to fluency and fluency disorders: guidelines*. <http://www.asha.org/docs/html/GL1999-00063.html#sthash.r6iWCI3x.dpuf> (10.7.2014.)
- The American Board of Preventive Medicine. *Booklet of Information*. <https://www.theabpm.org/public/infobook.pdf> (23.9.2014.)
- Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes-Logopèdes de l'UE Standing Liaison/Committee of EU Speech and Language Therapists and Logopedists – CPLOL (2000) *Guidelines for prevention in speech and language therapy*. <http://www.cplol.eu/eng/guidelines.html> (25.9.2014.)
- Državni zavod za statistiku. www.dzs.hr (1.10.2014.)
- European Agency for Development in Special Needs and Inclusive Education (2005) *Early Childhood Intervention: Analysis of Situations in Europe - Key Aspects and Recommendations (Summary Report)*. http://www.european-agency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-analysis-of-situations-in-europe-key-aspects-and-recommendations_eci_en.pdf (25.9.2014.)
- Eurostat (2014) European Commission. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Fertility_statistics (20.9.2014.)

- Prevention Institute and The California Endowment with The Urban Institute (2007) *Reducing Health Care Costs through Prevention Author(s) Institute*. http://www.calendow.org/uploadedFiles/Publications/By_Topic/Disparities/General/HE_HealthCareReformPolicyDraft_091507.pdf (22.9.2014)
- The Elementary and Second Education Act. *The No Child Left Behind Act* (2001) U.S. Department of Education. <http://www2.ed.gov/policy/elsec/leg/esea02/index.html> (1.9.2014.)
- The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (1994) *World conference on special needs education: access and quality*. http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF (1.9.2014.)
- World Health Organization (2002) *Prevention and promotion in mental health*. http://www.who.int/mental_health/media/en/545.pdf (25.9.2014.)

PRAVILNICI I DRUGI RELEVANTNI DOKUMENTI:

- Državni pedagoški standardi predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) iz NN 063/2008. <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/339617.html> (1.9.2014.)
- Konvencija o pravima djeteta iz NN 12/1993. http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta.pdf (1.9.2014.). Odluka o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2014/2015 (2014) MZOŠ. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=13158&sec=3339> (1.9.2014.)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (1991) iz NN23/91. <http://www.propisi.hr/print.php?id=7237> (1.9.2014.)
- Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (2014) iz NN 79/14 i 110/14. <http://www.propisi.hr/print.php?id=7093> (1.9.2014.)
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (2010) MZOŠ. http://dokumenti.ncvvo.hr/Dokumenti/pravilnik_vrjednovanje_os_ss.pdf (1.9.2014.)
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (2014) iz NN 67/14. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11226> (1.9.2014.)
- Smjernice za izjednačavanje mogućnosti studiranja osoba s disleksijom (2011) http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/smjernice_disleksija.pdf (1.9.2014.)
- Upute za prilagodbu ispitne tehnologije na ispitima državne mature. NCVVO (2010)
- Zakon o socijalnoj skrbi Republike Hrvatske iz NN 157/13. <http://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi> (25.9.2014.)

